

och kvinnor, som kan räknas till denna kategori visar att det kan röra sig om högst ca 30 personer i Köpenhamn. Denna siffra skall sättas i relation till att vissa skribenter uppskattat det totala antalet hemlösa i Köpenhamn till mellan 4 000 och 5 000 personer, och att en femtedel av dessa är kvinnor. Uppfattningen att posedamerna representerar alla hemlösa kvinnor blir i detta perspektiv, och med Järvinens terminologi, lätt absurd. Av de 40 kvinnor som Järvinen intervjuat har 85 % barn, och 60 % av kvinnorna bodde tillsammans med sina barn på § 105-institutionerna.

De hemlösa kvinnorna i studien är fattiga. Hemlöshetsforskare har tidigare konstaterat att de kvinnliga hemlösa befinner sig i en vanskligare ekonomisk situation än de manliga hemlösa. Järvinen frågar sig om det är fråga om en ny fattigdom, eller om fattigdomen feminiserats. Hon lyckas dock visa att kvinnlig fattigdom är ett gammalt och välkänt fenomen.

Det finns ett starkt samband mellan kvinnlig hemlöshet och våld; hela 60 % av de intervjuade kvinnorna uppgav att de blivit utsatta för våld från nuvarande eller tidigare sambo. Det är ett resultat som kan synas något förvånande och har, så vitt jag kunnat finna, i mycket liten utsträckning tagits upp i den internationella hemlöshetsforskningen.

Är våldet ett nytt fenomen i hemlösheten, som ger oss rätt att tala om nya trender inom hemlöshetsfältet? Järvinen är mycket försiktig på denna punkt i sina analyser. Att kvinnomiss-handel är så ofta förekommande behöver inte betyda att våldet i denna grupp verkligen ökat utan att de börjat registreras på ett annat sätt, och övergått från att vara ett privat till att bli ett offentligt problem.

Den avslutande frågan som jag skall beröra är vilken möjlighet myndigheterna har att hjälpa de kvinnor som blivit utsatta för våld och stämpling, och som inte ens har en egen lägenhet. Vilken möjlighet har myndigheterna t.ex. att hjälpa de barn som tvingas växa upp i fosterhem, eller tillsammans med mödrarna på offentliga institutioner? Av de många intervjuatena tyc-

ker jag att en mycket mörk bild tonar fram. Påfallande många av de intervjuade kvinnorna upplever att deras problem inte blir tagna på allvar av myndigheterna, och att det också finns en generell misstro gentemot myndigheternas möjligheter och förmåga att vidta kraftfulla åtgärder som på ett radikalt sätt skulle hjälpa de hemlösa kvinnorna att leva ett värdigare liv.

Tillgången till en bostad är en av de grundläggande förutsättningarna för möjligheterna att leva ett normalt liv. Därför är det också av stort samhällsintresse att öka kunskapen om de marginaliseringsprocesser som ställer vissa individer utanför bostadsmarknaden. Järvinens studie visar att det är viktigt med breda studier som från olika perspektiv kan öka kunskaperna om hemlöshetsproblemet. Det behövs fler sådana studier även från de övriga nordiska länderna. I dag finns det en tendens att utländska vittnesmål överförs till nordiska förhållanden utan att de kritiskt prövats. Järvinen prövar många av de etablerade sanningarna i hemlöshetsdiskussionen och menar att man måste vara mycket kritisk till dessa sanningar. Detta gäller inte minst begreppet "de nye hjemløse". Vad jag dock inte riktigt förstår är varför Järvinen själv använder detta begrepp som titel på sin studie?

Hans Swärd

Barnet i alkohol-forskningen

Nina Edgren-Henrichson: Barnet i alkoholforskningen. En översikt över nordisk samhälls- och beteendevitenskaplig forskning kring barn och alkohol. NAD-publikation nr 26. Helsingfors 1993. 67 s.

At alkohol og alkoholbruk har hatt og fortsatt har stor innvirkning på samfunnet vårt er vel de færreste uenige om i dag. Likevel har det vært forbausende liten forskningsinteresse knyttet

til barn og barns forhold til alkohol. Riktignok har man en rekke undersøkelser og kliniske rapporter som tar opp barns situasjon i hjem der en eller begge foreldrene misbruker alkohol, men som oftest forblir barnets stemme taus også i disse sammenhengene. Man ser med andre ord på barnets situasjon ut ifra et voksent perspektiv og ikke ut ifra hvordan barnet selv opplever sin egen situasjon. For å være med på å initiere ny forskning på temaet barn og alkohol gav NAD *Nina Edgren-Henrichson* i oppgave å gå gjennom den nordiske samfunns- og adferdsvitenskaplige forskningen på dette feltet. Resultatet av arbeidet hennes foreligger i denne 26. NAD-publikasjonen. Nina Edgren-Henrichson har valgt å dele publikasjonen inn i to separate deler. Den første delen inneholder Edgren-Henrichsons egne vurderinger av forskningens sterke og svake sider, mens den andre delen inneholder sammendrag av sentrale artikler på området. Sammendraget av ulike artikler er det ikke så mye å si om, bortsett fra at de gir leseren en mulighet til å orientere seg på egen hånd i det materialet hun har samlet inn. Mesteparten av denne anmeldelsen vil derfor dreie seg om første del av publikasjonen. Denne delen behandler grovt sett de tre klassiske hovedemnene, hvem, hva og hvor.

Hun starter med å diskutere synet på forskningen har på forholdet mellom barn og alkohol. Jeg er av den oppfatning at hun her, til tross for liten plass, har klart å trekke ut hovedlinjene i forskningen samtidig som hun også har maktet å trekke frem mer spesielle trekk ved enkelte forskningsprosjekter. Spesielt synes jeg det var tankevekkende å lese hennes betraktninger omkring det forhold at barn i denne forskningen svært ofte oppfattes som viktige forskningsobjekt først når de selv er — eller er en del av et problem. Dette er et interessant fenomen som helt sikkert ikke bare gjelder barn, men som likefullt blir spesielt viktig for denne og andre grupper som ikke er i stand til å fremme sine egne interesser i samfunnet vårt. Det blir derfor symptomatisk at de fleste undersøkelsene av barns situasjon er gjort som en del

av forskningen omkring den alkoholiserte familie. I denne typen familier blir barnets situasjon som hun selv sier det: "... *problematisk*, eftersom de inte ges en m jlig het att leva en barndom som enligt rådande f rest llningar  r den ideala och normala." (min utheving). Dette leder henne videre til   stille spørsmålet om hvilke barn og familier som undersøkes. Det hun peker på er at de aller fleste undersøkelsene opererer med et utvalg som er gjort i forbindelse med en behandlingssituasjon. Det er derfor svært betimelig   stille spørsmål omkring denne utvalgsmetodikken, og om dette gir oss et representativt bilde av barns opplevelser og forhold i familier med høyt alkoholkonsum. Likeledes setter hun søkelyset på behandlingsapparatets, og dermed også forskernes oppfatninger av den ideelle familie. Det er nå engang slik at de fleste som arbeider innenfor dette feltet, som på andre akademiske områder, stort sett har bakgrunn i middelklassen. Dette vil i sin tur farge oppfatningen av hvordan en familie bør være, noe hun helt korrekt påpeker.

Deretter går hun over til   diskutere hvilke emner som blir behandlet i denne forskningen. Jeg har allerede nevnt barns oppvekstvilkår i alkoholiserte familier som et hovedemne. Dette emnet går tydeligvis som en rød tråd gjennom litteraturen, selv om innfallsvinkelen varierer noe fra undersøkelse til undersøkelse. Barnas egne oppfatninger av alkohol og alkoholbruk derimot er relativt lite studert, og der det er gjort undersøkelser har man som oftest et klart edruskapspolitisk motiv. Det man ønsker   finne ut er rett og slett i hvilken alder man skal sette inn ressurser for   motvirke et fremtidig høyt alkoholkonsum hos ungdommen. Når det gjelder barns egen alkoholbruk er kunnskapen enda mindre. Her finnes det kort og godt ingen undersøkelser i det hele tatt. Edgren-Henrichson forklarer dette med at man antar at de fleste ungdommer har sin alkoholdebut i 12-14 års alderen, og at man derfor ikke undersøker alkoholbruk hos yngre personer. Det kan nok godt hende at dette er riktig på gruppenivå, men det forundret meg at in-

gen faktisk har undersøkt dette.

Til slutt har Edgren-Henrichson en oppsummering der jeg spesielt vil nevne to viktige poeng som jeg synes hun får belyst på en god måte. Det første poenget er forskningens "problemlagside". De fleste undersøkelsene nøyer seg med   kartlegge alkoholbruken uten   forklare den i noen større grad, samtidig som alle problemer blir tilskrevet denne bruken. At barnet lever i en psykologisk, sosial og kulturell sammenheng der alkohol bare er en av variablene blir derfor ofte glemt eller minimalisert. Det andre poenget har også sammenheng med "problemlagsiden". Årsaken til at forskningen på aldersgruppen 7-12 åringer er såpass liten er i følge henne at dette er en periode med mindre problemer. De faller på en m te mellom to stoler, eller som Edgren-Henrichson selv sier det: "... i "ingenmanslandet" mellom sm barnsforskning og ungdomsforskning ...". Dette er en viktig iakttagelse, og jeg synes det er fint  t hun sier dette så klart og tydelig som hun går.

Totalt sett er jeg derfor av den oppfatning at dette heftet er en god investering for alle som ønsker   vite litt mer om forskningen på barn og alkohol og spesielt bør personer som planlegger forskningsprosjekt på dette emnet ta seg tid til   lese gjennom disse sidene. Kanskje kunne vi da oppleve at noen av hullene Edgren-Henrichson peker på er fylt ved en senere gjennomgang av forskningen. Det eneste negative jeg vil ta med i denne sammenhengen er at jeg skulle ønske at hun hadde skrevet mer.

Knut Inge Fostervold

M ngfasetterat om hälsa

G sta Carlsson & Ola Arvidsson (red.): Kampen f r folkh lsan. Prevention i historia och nutid. Natur och Kultur i samarbeide med forskningsr dsn mnden, 1994.

Samh llet tar ansvar f r v r hälsa. Vi har ett sjukhusv sende, forskning, opplysningskampanjer, arbeidsplatt- og skolh lsov rd m.m. Denna bek mpning av sjukdom og død, i stor skala, har pågått åtminstone sedan 1600-talet. I dag st lls, med f rnyad kraft, frågorna "varför" og "kan dette vara r tt". Det handler om den s.k. sjukv rds-krisen, og nedmonteringen av v lf rdsstaten og den etablerede medicinens förment biomedisinske inriktning. Samtidig har det inom historia og samhällsvetenskaper skett en nyorientering mot ämnet medicin.

Elva svenske forskere, inom ämnena sociologi, socialmedicin, socialhistoria, idé- og lärdomshistoria, socialantropologi samt epidemiologi og folkhälsovetenskap, g r i *Kampen för folkhälsan* en kunnskapsoversikt. De kommenterer, bakgrunndstecknar, utvekkler resonemang kring, g r oppf ljninger av og f ruts gelsler om folkets hälsa i teori og praktik. De vecklar ut ett stort n t men legger det inte särskilt djupt. Det g r man ju sällan i den här typen av böcker.

Boken  r i sin helhet mest givande därför att det h r är samhällsvetare og humanister som talar, i övergripande termer og på ett klart språk, og om ett för dem relativt nytt ämne. H r ställs store frågor og texten känns övervägande fräsch. Det  r välkommet att någon öppnar fönstren i det vetenskapens hus där främst medicinare, genetiker, fysiologer, hygieniker og mentalvårdare hittills har härskat, envar med sitt snäva perspektiv på hälsan.

Folkhälsa är ett laddat begrepp. Det för tankarna till välstånd, rättvisa, jämlikhet og faderlig omsorg. Det rymmer også associationer av ett annat slag: kontroll, samh llsplikt, klassifisering av människor og, i sista hand, diskriminering. Det  r därför förvånande att ingen av forskarna har velat ge sig in på att definiera det begrepp som b r opp boken. Prevention st r både i underrubriken som på  rmen og hela boken igenom som en synonym till folkhälsa, men ingetdera begreppet ägnas någon kritisk granskning.

Idéhistorikern Roger Qvarsell g r dock en ansats i ett kapittel kalled "det